

ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВНОЇ УНІФІКАЦІЇ ЕКСПЕРТНИХ МЕТОДИК ВІДПОВІДНО ДО ЗАГАЛЬНОПРИЙНЯТИХ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ

THE PROBLEMS OF THE STATE UNIFICATION OF EXPERT TECHNIQUES ACCORDING TO THE INTERNATIONAL STANDARDS

У статті розроблено рекомендації щодо вирішення проблем державної уніфікації експертних методик відповідно до загальноприйнятих міжнародних стандартів. Систему якості проведення експертиз можна визначити як певний набір вимог до системи контролю якості організації, що виробляє якусь продукцію, а також експертно-дослідні документи, тобто матеріалізовану нематеріальну інформацію, яка створюється в процесі експертно-дослідницької діяльності. Виокремлено критерії оцінки результативності експертизи як одного з напрямів техніко-криміналістичної роботи. Підкреслено, що ці критерії повинні уможливити отримання достовірних результатів, визначених із достатньою точністю, за використання матеріалу і мінімальної витрати часу та відсутності порушень процесуальних норм і термінів проведення експертизи. Обґрунтовано необхідність створення системи якості проведення експертиз. При цьому систему якості проведення експертиз визначено як певний набір вимог до системи контролю якості організації, що виробляє якусь продукцію, а також експертно-дослідні документи, тобто матеріалізовану нематеріальну інформацію, яка створюється в процесі експертно-дослідницької діяльності. Виявлено переваги розроблення і застосування єдиних науково обґрунтованих уніфікованих методик проведення судових експертиз і досліджень. Підкреслено, що отримання порівнянних результатів під час дослідження одних і тих же об'єктів в європейських країнах налагодить і спростить обмін криміналістично значущою інформацією між компетентними органами європейських держав і, відповідно, підвищить ефективність боротьби зі злочинністю, що має міжнародний характер. Показано, що розроблені криміналістичні методики дослідження відомих об'єктів судових експертиз і досліджень часто можна застосовувати до нових об'єктів, внаслідок чого відбувається процес формування і розвитку нових напрямів експертної діяльності. Відповідно, запропоновано розробляти

спільні підходи до уніфікації експертних методик згідно із загальноприйнятими міжнародними стандартами.

Ключові слова: державна уніфікація, експертні методики, оцінка результативності, судові експертизи, міжнародні стандарти.

The recommendations on the solution of problems of the state unification of expert techniques according to the international standards are developed. In particular, the criteria for evaluation of effectiveness of examination as one of the directions of technical and criminalistic work are marked out. It is emphasized that these criteria should enable reliable results to be determined with sufficient accuracy at material use, minimum time and absence of violations of procedural rules and examination timing. The need of creation of the quality system of conducting examinations is proved. At the same time, the quality system of expertise carrying out is defined as a fixed set of requirements to the quality control system of the organization producing some products, as well as expert research documents, that is natural intangible information, which is created in the process of expert research activities. The advantages of development and realization of the uniform evidence-based unified techniques of conducting judicial examinations and researches are revealed. It is outlined that obtaining of comparable results in the study of the same facilities in European countries would establish and facilitate the exchange of criminologically relevant information between the competent authorities of European States and, accordingly, increase the effectiveness of fight against international crime. It is shown that the developed criminalist methods of studying of known objects of criminalist examinations and research can often be applied to new objects, as a result of which the process of formation and development of new directions of expert activity takes place. Accordingly, it is proposed to develop common approaches to the unification of expert techniques in accordance with generally accepted international standards.

Key words: state unification, expert techniques, effectiveness assessment, judicial examinations, international standards.

УДК 351:355.02(477)

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-5240-2019-12-7>

Кравчук О.В.

к. юрид. наук,
доцент кафедри кримінального права
та процесу
Хмельницький університет управління
та права

Постановка проблеми в загальному вигляді. Експертні методики є частиною криміналістичної техніки, розділу криміналістики, що включає систему наукових положень і технічних засобів, прийомів і методик, які розробляються на їх основі, призначених для збирання, дослідження і використання доказів та інших заходів розкриття та запобігання злочинам.

Невипадково в момент свого зародження під криміналістикою в усіх країнах, а в англосаксонській їхній групі й дотепер, розуміється «наукова техніка», яка має своїм предметом вивчення найбільш доцільні способи та прийоми застосування методів природничих і тех-

нічних наук із розслідування злочинів і встановлення особи злочинця.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Необхідно зазначити, що різнохарактерні експертні методики знайшли своє відображення у наукових працях таких учених, як: В.Г. Гончаренко [1], Т.В. Авер'янова [2], Я.І. Слободян [3] та інші. Однак переважно вчені і практики розглядають окремі аспекти проведення судових експертиз у процесі експертно-криміналістичної діяльності.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Беручи до уваги численні наукові напрацювання щодо судово-екс-

пертих методик, варто зазначити, що в різнохарактерних наукових джерелах вони розглядаються окремо. Що стосується їх уніфікації, то ця проблема потребує поглибленого дослідження.

Мета статті – розробити рекомендації щодо вирішення проблем державної уніфікації експертних методик відповідно до загальноприйнятих міжнародних стандартів.

Досягнення поставленої мети вимагає вирішення низки специфічних завдань, а саме:

- виокремлення критеріїв оцінки результативності експертизи як одного з напрямів техніко-криміналістичної роботи;
- обґрунтування необхідності створення системи якості проведення експертиз;
- виявлення переваг розроблення і застосування єдиних науково обґрунтованих уніфікованих методик проведення судових експертиз і досліджень.

Виклад основного матеріалу. Перш за все, варто розглянути критерії оцінки результативності експертизи як одного з напрямів техніко-криміналістичної роботи, спираючись на можливість отримання за допомогою методів, що використовуються у цьому контексті, достовірних результатів, визначених із достатньою точністю, під час використання матеріалу і мінімальної витрати часу. Аналогічний критерій можна також доповнити відсутністю порушень процесуальних норм і термінів проведення експертизи.

При цьому ефективність експертизи визначає приріст доказової інформації, що з'являється через її виробництво.

Сьогодні ефективність правоохоронної діяльності, особливо в боротьбі з транснаціональною злочинністю, нерозривно пов'язана з якісним рівнем засобів і методів цієї діяльності, а також із тимчасовими можливостями розкриття і розслідування злочинів, озброєністю органів дізнання і попереднього слідства досягненнями науково-технічного прогресу.

Отже, криміналістична техніка, виступаючи одним із засобів отримання доказової інформації, являє собою науково-технічний фундамент, на якому базується кримінально-процесуальна діяльність [2; 4].

Введення в практику нових і вдосконалення наявних напрямів експертних досліджень сприяють неухильному зростанню значення експертиз у процесі доказування у кримінальних справах. Сьогодні застосування криміналістичних засобів і методів допомагає формуванню доказів у 70 % випадків від загальної кількості розкритих злочинів.

Нові види злочинів породжують нові методики кримінальних розслідувань. Розроблені

криміналістичні методики дослідження відомих об'єктів судових експертиз і досліджень часто можна застосовувати до нових об'єктів, внаслідок чого відбувається процес формування і розвитку нових напрямів експертної діяльності. Серед проблем, що виступають на перший план, можна назвати проблему розроблення й апробації експертних методик дослідження нових об'єктів. Аналіз експертної, слідчої та судової практики показує, що не втрачають своєї актуальності питання застосування нових і нетрадиційних методів дослідження.

Варто зазначити, що традиційні методи вирішення проблеми апробації та впровадження в експертну практику наукових рекомендацій та розробок не можуть бути визнані досить надійними та ефективними. Треба законодавчо встановити порядок апробації нових методів й експертних методик, визначити органи їх атестації та єдині загальнообов'язкові форми їх публікації і впровадження в практику. Апробовані завдяки належній процедурі експертні методики треба включати в каталог методик, законодавчо визнаний науковим обґрунтуванням експертних досліджень [1; 3].

У зв'язку з вищевикладеним слід розробляти спільні підходи до уніфікації експертних методик відповідно до загальноприйнятих міжнародних стандартів.

Україна порівняно нещодавно приєдналася до міжнародних стандартів систем якості та прагне до досягнення конкурентоспроможної діяльності у світовому співтоваристві, зокрема і в судово-експертній сфері. Впровадження високих технологій і міжнародних стандартів якості становить беззаперечний інтерес для майбутнього розвитку судової системи нашої держави.

Систему якості проведення експертиз можна визначити як певний набір вимог до системи контролю якості організації, що виробляє якусь продукцію, а також експертно-дослідні документи, тобто матеріалізовану нематеріальну інформацію, яка створюється в процесі експертно-дослідницької діяльності. Мета системи якості експертно-дослідницької діяльності – створити умови для виробництва експертиз на високому рівні, які відповідають вимогам міжнародних стандартів якості, та забезпечити можливість об'єктивного порівняння як результатів експертних висновків, так і процесів їх виробництва.

Активна робота з уніфікації експертних методик ведеться з моменту вступу в силу Амстердамського договору, в якому був узятий курс на побудову простору свободи, безпеки

та правосуддя ЄС. Отже, провідні європейські вчені в галузі криміналістики і судової експертизи почали активне обговорення ідеї гармонізації в різних сферах судової експертизи.

Основною передумовою початку здійснення процесу гармонізації судово-експертної діяльності в європейських країнах стало те, що відмінності в криміналістичних засобах і методах розкриття і розслідування злочинів не сприяли побудові простору свободи, безпеки та правосуддя ЄС, а правила, що регламентують судово-експертну діяльність, були лише частково закріплені в національних законодавствах європейських країн. Цим істотним станом справ користуються порушники закону: розслідування злочинів часто припиняється на національних кордонах держав через відмінності в законодавстві, методах і підходах правоохоронних органів до розслідування [1–3].

В ЄС є не тільки проблема уніфікації експертних методик, а й проблема забезпечення еквівалентного обміну криміналістично значущою інформацією між правоохоронними органами держав. На практиці з метою забезпечення еквівалентного обміну криміналістично значущою інформацією між правоохоронними органами держав міжнародні організації використовують низку стандартів і критеріїв для акредитації криміналістичних лабораторій відповідно до єдиних світових вимог якості до діяльності судових експертів.

Зокрема, для обміну результатами ДНК-аналізу необхідно, щоб методики отримання геномної інформації в різних європейських країнах були порівнянними.

Отже, розроблення і застосування єдиних науково обґрунтованих уніфікованих методик проведення судових експертиз і досліджень, безсумнівно, призведуть до отримання порівнянних результатів під час дослідження одних і тих же об'єктів в європейських країнах, що налагодить і спростить обмін криміналістично значущою інформацією між компетентними органами європейських держав і, відповідно, підвищить ефективність боротьби зі злочинністю, що має міжнародний характер.

Однак у цій галузі не врегульовані юридичні аспекти відбору біологічного матеріалу для виробництва порівняльних експертиз і досліджень. Важливо переконатися в тому, що обставини, за яких було проведено аналіз ДНК в одній країні, не матимуть вирішального значення для допустимості результатів аналізу

ДНК в суді іншої країни. Отже, для суду іншої країни важливими факторами є такі:

– чи сильно відрізняються методики проведення ДНК-аналізу і відповідне законодавство в країні отримання ДНК-аналізу від законодавства тієї країни, де отримані результати будуть використані в кримінальному процесі;

– чи дозволяє закон європейської держави використовувати отриманий в іншій країні за конкретних обставин результат ДНК-аналізу в кримінальному процесі своєї країни як доказ у справі [2–4].

Висновки. Загалом, проведене дослідження дає можливість отримати такі висновки:

1. Виокремлено критерії оцінки результативності експертизи як одного з напрямів техніко-криміналістичної роботи. Підкреслено, що ці критерії повинні уможливлювати отримання достовірних результатів, визначених із достатньою точністю, за використання матеріалу і мінімальної витрати часу та відсутності порушень процесуальних норм і термінів проведення експертизи.

2. Обґрунтовано необхідність створення системи якості проведення експертиз. При цьому систему якості проведення експертиз визначено як певний набір вимог до системи контролю якості організації, що виробляє якусь продукцію, а також експертно-дослідні документи, тобто матеріалізовану нематеріальну інформацію, яка створюється в процесі експертно-дослідницької діяльності.

3. Виявлено переваги розроблення і застосування єдиних науково обґрунтованих уніфікованих методик проведення судових експертиз і досліджень. Підкреслено, що отримання порівнянних результатів під час дослідження одних і тих же об'єктів в європейських країнах налагодить і спростить обмін криміналістично значущою інформацією між компетентними органами європейських держав і, відповідно, підвищить ефективність боротьби зі злочинністю, що має міжнародний характер.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гончаренко В.Г. Право і криміналістика. *Вісник Академії наук України*. 2004. Вип. 1. С. 40–43.
2. Криміналістика : учебник для вузов / Т.В. Аверьянова, Р.С. Белкин, Ю.Г. Корухов и др. ; под ред. проф. Р.С. Белкина. Москва : Норма, 2006. 992 с.
3. Слободян Я.І. Методики проведення судових експертиз: проблемно-орієнтовальний аналіз. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2013. № 1. С. 265–272.